

ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται από τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και από τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη, η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή οποιοδήποτε μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση, και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

συγγραφέας:

Θεόδωρος Νικ. Αθανασιάδης

e-mail: thathanasiadis@gmail.com

<http://teddygr.blogspot.gr>

δημιουργία εξωφύλλου:

CaptainBook.gr

επιμέλεια έκδοσης:

Πλάτων Μαλλιάργκας

© 2012, Θεόδωρος Νικ. Αθανασιάδης

και

© CaptainBook.gr

Σόλωνος 99, 10678 Αθήνα

τηλ: 2103846805 - fax: 2103848269

www.captainbook.gr

e-mail: info@captainbook.gr

ISBN 978-618-80227-4-4

Θοδωρής Αθανασιάδης

ΑΝΑΤΟΜΙΑ
ΤΟΥ
ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΥ

Σημειώματα από το ιστολόγιο
Cogito Ergo Sum

CaptainBook.gr

Στην Ν., ως συγγνώμη

Πρόλογος

Τούτο το βιβλίο έρχεται για να διαψεύσει την μέχρι προ τινος πεποίθησή μου πως όσα τρελλά πράγματα ήταν να συμβούν στην ζωή μου, είχαν ήδη συμβεί. Πού έγκειται αυτή η διάψευση; Μα στο θεότρελλο γεγονός ότι πρόκειται για ένα βιβλίο, το οποίο πρώτα δημοσιεύθηκε στο διαδίκτυο και μετά τυπώθηκε σε χαρτί! Προσωπικά, δεν γνωρίζω να υπάρχει άλλη τέτοια περίπτωση. Κι αν υπάρχει, πολύ θα 'θελα να γνωρίσω τον συγγραφέα.

Όλα ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 2011, από ένα καπρίτσιο. Η αφορμή δόθηκε από μια μακρά και έντονη συζήτηση περί νεοφιλελευθερισμού, κατά την οποία ομολογώ ότι εκνευρίστηκα από την ελαφρότητα (κατά την γνώμη μου) των επιχειρημάτων που ακούστηκαν. Για να εκτονώσω τα νεύρα μου, λοιπόν, πήρα την παρορμητική απόφαση να δημοσιεύσω στο προσωπικό μου ιστολόγιο μια σειρά κειμένων, τα οποία θα απογύμνωναν (πάντοτε κατά την γνώμη μου) τον νεοφιλελευθερισμό από τα φτιασίδα του και θα αποκάλυπταν το πραγματικό του πρόσωπο.

Ευτυχώς που τότε λειτούργησα παρορμητικά γιατί, αν είχα συνειδητοποιήσει σε ποια βαθειά θάλασσα έπεφτα για κολύμπι, ίσως να μη ξεκινούσα ποτέ αυτή την περιπέτεια, η οποία κράτησε σχεδόν τέσσερις μήνες. Τότε πίστευα ότι είχα συγκεντρώσει αρκετά στοιχεία και οι σημειώσεις μου θα αρκούσαν για να πετύχω τον στόχο μου. Άλλωστε, βρε αδερφέ, τί είχα να φοβηθώ; Σημειώματα στο ιστολόγιό μου θα έγραφα, δεν επρόκειτο να ετοιμάσω διπλωματική εργασία.

Σύντομα κατάλαβα το μέγεθος της πλάνης μου. Πρώτα-πρώτα, πίσω από κάθε στοιχείο που διασταύρωνα ανακάλυπτα τουλάχιστον άλλο ένα που δεν το ήξερα· κι αυτό σήμαινε ότι το αρχικό σχέδιο για 10-15 σημειώματα πήγαινε περίπατο. Κατόπιν, όταν άρχισα τις δημοσιεύσεις, δέχτηκα μια καταιγίδα ηλεκτρονικών επιστολών από διαμαρτυρούμενους αναγνώστες· κι αυτό σήμαινε ότι έπρεπε να είμαι ιδιαίτερα προσεκτικός με την τεκμηρί-

ωση των κειμένων μου. Επίσης, γρήγορα κατάλαβα ότι, παράλληλα με το γράψιμο, έπρεπε να συνεχίσω και το διάβασμα, αφού συνεχώς ανακάλυπτα καινούργια βιβλιογραφία. Κι όσο συνέχιζα το διάβασμα, τόσο αναγκαζόμουν να ξεψαχνίζω το διαδικτυο προκειμένου να διασταυρώσω τα στοιχεία που συγκέντρωνα. Κι όσο διασταύρωνα στοιχεία, τόσο ανακάλυπτα νέο υλικό...

Όταν ολοκλήρωσα την σειρά, αισθάνθηκα ανακούφιση. Πάνω απ' όλα, όμως, ένοιωσα ικανοποίηση καθώς έβλεπα τα κείμενά μου να αναδημοσιεύονται σε άλλα ιστολόγια και να αποσπών θετικά σχόλια. Ποιά μεγαλύτερη ανταμοιβή υπάρχει για έναν ιστολόγο;

Τούτο το βιβλίο περιλαμβάνει εκείνα τα κείμενα ακριβώς όπως δημοσιεύθηκαν στο ιστολόγιο, χωρίς καμιά περαιτέρω λογοτεχνική παρέμβαση: πρόκειται για συνειδητή επιλογή, ώστε να διατηρηθεί το ύφος τους. Η μόνη επεξεργασία που υπέστησαν είναι η διόρθωση ορθογραφικών σφαλμάτων, η μετατροπή των διασυνδέσμων (link) σε σημειώσεις και ο εμπλουτισμός των παραπομπών σε πηγές.

Πρέπει να σημειώσω εδώ ότι, πριν το βιβλίο πάρει τον δρόμο προς το τυπογραφείο, έλεγξα όλες τις παραπομπές στο διαδικτυο, για να διαπιστώσω την ορθότητά τους. Όταν έγραφα τα κείμενα στο ιστολόγιο, λειτουργούσαν όλες αλλά στο μεταξύ κάποιες είχαν πάψει να ισχύουν. Έτσι, κάποιες απ' αυτές τις διέγραψα και κάποιες άλλες τις ανακατέυθυνα, ώστε να μπορώ να διαβεβαιώσω τον αναγνώστη ότι οι διαδικτυακές διευθύνσεις που παραθέτω είναι τούτη την στιγμή, καθώς το βιβλίο βρίσκεται στο τυπογραφείο, ακριβείς και λειτουργικές.

Εισαγωγή

Το παρόν αποτελεί το αποτέλεσμα μιας μελέτης πάνω στο φαινόμενο που έχει επικρατήσει να αποκαλείται «νεοφιλελευθερισμός». Πρόκειται για μια σειρά σημειωμάτων, τα οποία δημοσιεύθηκαν στο ιστολόγιο *Cogito ergo sum* από τον Οκτώβρη του 2011 μέχρι τον Φλεβάρη του 2012.

Καλό θα είναι ο αναγνώστης να μη παρασυρθεί από την χρήση ενός όρου που είναι του συρμού. Ο συγγραφέας μάς προειδοποιεί από το πρώτο κιόλας σημείωμα ότι ο όρος «νεοφιλελευθερισμός» είναι επιστημονικά αδόκιμος, αφού δεν αποτελεί κάποια ξεχωριστή θεώρηση της πολιτικής οικονομίας. Ωστόσο και για να μην μπερδεύεται ο αναγνώστης, στον επίλογό του επαναλαμβάνει:

«Είχαμε ξεκαθαρίσει από την αρχή ότι για την "Ανατομία του φιλελευθερισμού" θα χρησιμοποιούσαμε αποκλειστικά κεινσιανά εργαλεία. Όχι, βέβαια, επειδή δεν είχαμε εμπιστοσύνη στην ορθότητα της μαρξιστικής ανάλυσης αλλά για να μη μπορεί κάποιος αναγνώστης να μας κατηγορήσει για προκατάληψη, στενοκεφαλιά ή ο,τιδήποτε άλλο. Έτσι, καταδείξαμε -όχι με λίγο κόπο, είναι αλήθεια- ότι προκατάληψη και δογματισμός δεν χαρακτηρίζουν εμάς αλλά, κατά μείζονα λόγο, τους θιασώτες των φρηντμανικών δοξασιών.»

Η «Ανατομία του νεοφιλελευθερισμού» συνιστά μία πολύ ενδιαφέρουσα αναλυτική θεώρηση πολιτικών, τις οποίες πολύς κόσμος θεωρεί νέες αλλά ο συγγραφέας μας δείχνει τις ρίζες τους πίσω στον χρόνο (αρχίζοντας από την Γουατεμάλα τής δεκαετίας του...’50!). Εκτείνεται δε, τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στον ελληνικό χώρο, σκιαγραφώντας τις πρώτες εφαρμογές αυτών των πολιτικών από το ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου μόλις στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του ’80.

Ένας από τους λόγους για τους οποίους νομίζω πως αξίζει να διαβαστεί τούτο το βιβλίο, είναι κι αυτός. Η αναίρεση, δηλαδή, της αυταπάτης πως έχουμε να κάνουμε με κάτι καινούριο, το οποίο ήρθε επειδή τάχα «η Ευρώπη δεν διαθέτει πλέον ηγετικές φυσιογνωμίες».

Πρέπει να παρατηρήσουμε ότι στον επίλογό του ο συγγραφέας καταλήγει σε ένα συμπέρασμα, το οποίο σηκώνει πολλή συζήτηση: *«ο νεοφιλελευθερισμός αποτελεί το ενδιάμεσο στάδιο της φυσιολογικής εξέλιξης του καπιταλισμού από τον κεϋνσιανισμό στον ιμπεριαλισμό»*. Και λέμε ότι σηκώνει πολλή συζήτηση επειδή ο Λένιν είπε ότι *«ο ιμπεριαλισμός είναι το ανώτατο στάδιο του καπιταλισμού»* κάπου μισόν αιώνα πριν εμφανιστούν οι δοξασίες τού Φρήντμαν. Ο αναγνώστης, πάντως, έχει την δυνατότητα να βγάλει τα δικά του συμπεράσματα μέχρι να φτάσει στον επίλογο.

Τέλος, πρέπει να σημειώσουμε ότι σε τούτη την εργασία δίνουν ιδιαίτερη αξία οι άφθονες σημειώσεις με παραπομπές σε πηγές από το διαδίκτυο, έτσι ώστε να μπορεί ο αναγνώστης να διασταυρώνει και να ελέγχει τα στοιχεία που παραθέτει ο συγγραφέας.

Γ.Γ. ("Trash")

1. Η έννοια

Ακούγαμε και στο παρελθόν να γίνεται λόγος για τον νεοφιλελευθερισμό, αλλά εδώ κι ενάμιση χρόνο -ας όψεται το μνημόνιο- αυτός ο όρος μπήκε για τα καλά στην ζωή μας. Παρά ταύτα, είναι αμφίβολο αν οι μη έχοντες γνώσεις οικονομικών έχουν καταλάβει περί τίνος μιλάμε. Έτσι, από τούτη τη γωνιά ξεκινάμε σήμερα μια μακρά σειρά κειμένων, σε μια προσπάθεια να συνειδητοποιήσουμε τι πράγμα είναι ο νεοφιλελευθερισμός και πώς επηρεάζει την σκοτεινή πραγματικότητα που βιώνουμε καθημερινά.

Στο πέρασμα των χρόνων έχουν αναπτυχθεί πολλές οικονομικές θεωρίες και ακόμη περισσότερες παραλλαγές τους. Ειδικά κατά τους τρεις τελευταίους αιώνες, σημαντικοί θεωρητικοί οικονομολόγοι και κοινωνιολόγοι έβαλαν την σφραγίδα τους στην οικονομική σκέψη: Αλεξάντερ Χάμιλτον, Φρήντριχ Λιστ, Άνταμ Σμιθ, Ντέιβιντ Ρικάρντο, Τζων Μαίυναρντ Κέυνς, Καρλ Μαρξ, Φρήντριχ Ένγκελς, Πωλ Άντονι Σάμουελσον κλπ. Αυθαιρέτωντας, κατά κάποιον τρόπο, μπορούμε να ομαδοποιήσουμε όλες αυτές τις θεωρίες σε τρεις γενικές κατηγορίες:

(α) *Μερκαντιλισμός ή οικονομικός εθνικισμός*¹: Ο μερκαντιλισμός αναπτύχθηκε από την πρακτική των πολιτικών στα πρώτα στάδια της νεότερης εποχής. Ως θεωρία, δέχεται και υποστηρίζει το προβάδισμα της πολιτικής έναντι της οικονομικής. Στην ουσία πρόκειται για ένα δόγμα οικοδόμησης ενός κράτους στα συμφέροντα του οποίου πρέπει να υποτάσσεται η αγορά. Με απλά λόγια, στον μερκαντιλισμό οι πολιτικοί πρέπει να καθορίζουν τις οικονομικές σχέσεις.

(β) *Φιλελευθερισμός*²: Ο φιλελευθερισμός αναδύθηκε από τον Διαφωτισμό και εκφράστηκε κατ' αρχήν από τον Άνταμ

¹ <http://www.econlib.org/library/Enc/Mercantilism.html>

² http://en.wikipedia.org/wiki/Classical_liberalism

Σμιθ. Εμφανίστηκε ως αντίδραση στην εμποροκρατία και έτσι ενσωματώθηκε στην ορθόδοξη οικονομική επιστήμη. Βασική του αρχή είναι ότι η πολιτική και η οικονομική πρέπει να δρουν, τουλάχιστον ιδεατά, σε δύο ξεχωριστές σφαίρες. Με απλά λόγια, στον φιλελευθερισμό οι αγορές πρέπει να είναι απαλλαγμένες από κρατικές και πολιτικές παρεμβάσεις προς όφελος της αποδοτικότητας, της ανάπτυξης και της ελεύθερης επιλογής του καταναλωτή.

(γ) *Μαρξισμός*: Ο μαρξισμός αναπτύχθηκε στα μέσα του 18ου αιώνα ως αντίδραση στον φιλελευθερισμό και την ως τότε επικρατούσα άποψη για την οικονομία. Βασική του αρχή είναι ότι η οικονομία επηρεάζει την πολιτική. Για τον μαρξισμό, η πολιτική σύγκρουση προκύπτει από την πάλη των τάξεων για την διανομή του πλούτου. Με απλά λόγια, στον μαρξισμό η πολιτική υποτάσσεται στην επιθυμία της πολυπληθέστερης τάξης (δηλαδή της εργατικής) για δίκαιη κατανομή του πλούτου.

Ο νεοφιλελευθερισμός³ αποτελεί το προϊόν της σκέψης ενός αμερικανού οικονομολόγου του 20ου αιώνα, του Μίλτον Φρήντμαν (1912-2006), καθηγητή στο πανεπιστήμιο του Σικάγου. Γι' αυτό τον λόγο, ο νεοφιλελευθερισμός αποκαλείται και *φρηντμανισμός*, ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες (όπου η λέξη «ελευθερία» και τα παράγωγά της μπορούν να προκαλέσουν φαινόμενα αναφυλαξίας) προτιμάται ο όρος *νεοσυντηρητισμός* (*neococonservatism*).

Ουσιαστικά, ο νεοφιλελευθερισμός αποτελεί την ακραία μορφή του φιλελευθερισμού. Στην εφαρμογή του ταυτίζεται απολύτως με τον αχαλίνωτο καπιταλισμό. Σύμφωνα με τον Φρή-

³ <http://en.wikipedia.org/wiki/Neoconservatism> - <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1075556/neoconservatism> - <http://conservapedia.com/Neoconservatism>

Επίσης: Gary North, "An introduction to Neoconservatism" στο <http://www.lewrockwell.com/north/north180.html>

ντμαν, το κράτος υπάρχει μόνο για να διασφαλίζει την τάξη και για να εξασφαλίζει το κατάλληλο περιβάλλον για την άσκηση οποιασδήποτε οικονομικής δραστηριότητας, δίχως να επεμβαίνει με οποιασδήποτε μορφής ρυθμίσεις. Μόνη δουλειά του κράτους είναι να επιδοτεί την επιχειρηματική δραστηριότητα, διοχετεύοντας στις επιχειρήσεις τα κρατικά έσοδα από την φορολογία των πολιτών. Για την φρηντμανική σκέψη η έννοια του «κοινωνικού κράτους» είναι αποκρουστική. Σύμφωνα με τον νεοφιλελευθερισμό, το κράτος δεν επιτρέπεται να αναλαμβάνει οποιαδήποτε δραστηριότητα επειδή η ιδιωτική πρωτοβουλία μπορεί να τα καταφέρει καλύτερα παντού. Αλλά, ακόμη και στις περιπτώσεις όπου ενδέχεται να παρατηρηθούν «αποκλίσεις από την τελειότητα», οι αγορές έχουν την δυνατότητα της διόρθωσης μέσω αυτορρύθμισης και οποιαδήποτε κρατική παρέμβαση κάνει τα πράγματα χειρότερα.

Στα παραπάνω δεν υπάρχουν εξαιρέσεις ούτε και για θέματα τα οποία στην σκέψη του απλού πολίτη φαντάζουν αυτονόητα. Για τον φρηντμανισμό, τα πάντα αφορούν την ιδιωτική πρωτοβουλία: παιδεία, υγεία, ασφάλεια, συντάξεις, ενέργεια, υποδομές κλπ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι όσα έγιναν στην Νέα Ορλεάνη, μετά την καταστροφή του 2005. Η ιδέα του Φρήντμαν ήταν απλή: αντί το κράτος να δαπανήσει χρήματα προκειμένου να ξαναχτίσει τα κατεστραμμένα δημόσια σχολεία, να χορηγήσει εκπαιδευτικά κουπόνια στους μαθητές. Με αυτά τα κουπόνια, τα παιδιά θα μπορούσαν να επιλέξουν το ιδιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο θα ήθελαν να φοιτήσουν ενώ το κράτος θα επιδοτούσε ανάλογα αυτά τα ιδρύματα.

Η ιδέα του Φρήντμαν υιοθετήθηκε από την κυβέρνηση Μπους και το αποτέλεσμα ήταν ανατριχιαστικό. Μέσα σε 19 μήνες, το σύστημα δημόσιας εκπαίδευσης της Νέας Ορλεάνης αντικαταστάθηκε από ιδιωτικά σχολεία. Πριν το ξέσπασμα του τυφώνα Κατρίνα, στην εκπαιδευτική περιφέρεια της πόλης ανήκαν 123

δημόσια σχολεία. Σήμερα έχουν απομείνει μόλις τέσσερα! Αντίθετα, τα επτά ιδιωτικά σχολεία που υπήρχαν πριν την καταστροφή, έχουν αυξηθεί σε 31. Φυσικά, όλοι οι εκπαιδευτικοί που δούλευαν στα δημόσια σχολεία (470 άτομα) απολύθηκαν και μόνο λίγοι απ' αυτούς κατάφεραν να προσληφθούν (με μισθούς πείνας) από τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια που ξεφύτρωσαν σαν μανιτάρια.